

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül eső országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961. sz. intézendők.

Fogjunk a tettehez.

Az előkészületeknek *harmadik* évébe jutottunk. 1877. tavaszán bocsátotta ki a tiszántuli egyházkerület felhívó szövegét a zsinattartásra, melyet akkor minden többi kerület melegen fogadott, még csak vita tárgyává sem tévén azon kérdést, ha vajjon van-e szükség a zsinatra? Egy igen tekintélyes szöveg, a Török Pál püspöké, épen az egyházkerületi gyűlést megnyitó beszédben, a zsinattartás szükségét kérdéssé tette ugyan; de ezen nézet megmaradt akkor separatum votumnak, és sem a sajtóban, sem az egyházkerületeken nem talált visszhangra; sőt az előkészületek megtételére felhatalmazott konvent első ülésén nemcsak hogy szóba sem jött a felvetett kérdés, hanem úgy látszott, hogy maga Török Pál is elejtette azt, mert a folyamatba jött dolgokhoz hozzá szólt a nélkül, hogy a zsinattartás szükségére reflectált volna. Általános óhajnak, az összes ref. egyház kívánatának volt tehát tekinthető, hogy a kellő készülétek megtétele után, a tiszántuli egyházkerület indítványa értelmében, a zsinat megtartassék.

És a zsinat mindeddig nem tartatott meg. — Nem is lett volna helyes, hogy megtartassék, míg tárgyaival tisztában nincs az egyetemes ref. egyház közvéleménye s míg az előkészületek oly stádiumba nem jutottak, a melyben már jelenleg vannak, t. i. *készen az elhatározó tettekhez*.

Eleddig minden kérdés, a mit megoldani kell, napi rendjére került az illetékes egyházi hatóságok zöldre asztalainak. Egyházkerületek, egyházmegyék s azoknak küldöttségei, beható tanulmányozás tárgyává tették a konventi bizottságok által feldolgozott bő anyagot. A sajtóban vitatás tárgya volt két év óta hol maga az egész ügy, hol annak egyes részletei. Ily körülmények közt az előkészületek idejét az 1880-ik évben befejezetteknek kell tekintenünk és a megérett dolgokat, mint annyi fáradság gyümölcseit, leszakítanunk a magyar ref. egyház javára. Elrothadás, megposhadás következne be,

ha valaki még képes volna feltartóztatni a tetteket, melyeknek ütött a tizenkettedik órája: *most, vagy ki tudja mikor?*

Most vagy ki tudja mikor? Evvel a kérdéssel komolyan számot kell vetni mindazoknak, a kiknek szavuk, beszédök a nyilvánosság előtt nyomatékkal bir és vagy előmozdítólag, vagy akadályozólag képes hatni akár kisebb, akár nagyobb körben. Én meggyőződve arról, hogy a magyarországi reform. egyházat hamarjában nagyobb csapás nem érhetné, mint a mit önmagának okozna, ha megszakítaná a megoldásra kész dolgok fonálát, természetesen, előmozdítani óhajtanám az ügyet és e cikksorozat írásának indoka épen csak ez; buzdítás inkább elvtársaimhoz, hogy álljanak a sorompóba meggyőződéseik mellett s ne engedjék lefegyvereztetni magokat, harc nélkül, a kisebbség által.

Most tehát a dologra.

Köztudomású dolog, hogy a zsinatnak már talán eddigelé is megtörténhetett kihirdetését a dunamelléki és tiszáninneni egyházkerületeknek azon hivatalosan ismert nyilatkozata gátolta, hogy a zsinatra még nem vagyunk elkészülve teljesen. Az egyetemes konvent ezen hivatalos nyilatkozatokat méltánylattal fogadta és az iskolaügyi javaslatnak az egyházkerületi gyűléseken keresztülmenő letárgyalásáig, a zsinat kihirdetését függőben hagyta. Oly hangulatban s oly reményben oszlott szét azonban a debreczeni utolsó konvent, a minek kifejezés is adatott, hogy az *unionáló* zsinat a legközelebbi Kolozsváron tartandó konventen fog kihirdettetni. Ime, tehát a konventen nem kerültek ismét napi rendre, sem a zsinat szükségére, sem annak időszerűségére vonatkozó ellenvetések s a legilletékesebb helyen hallgattak mindazok, a kikről pedig köztudomású, hogy vagy elvileg, vagy csak ez idő szerint nem barátjai a zsinatolásnak. Valamely ügy ellen, nincs veszedelmesebb alakja a harcnak mint az, mely ez által világossá lett. — Nem tární fel, nem sorolni elő a valódi okokat ott, a hol azok ellenokkal megtámadhatók, a különbözetek ki-

egyenlíthetők az ellentétes nézetek meggyőzhetők; ellenben alkalmat venni mégis más téren, épen azon konventnek iránya és tényei ellen hatni, tehát ott támadni meg, a hol maga nem küzdhet, s oly okokkal harcolni, a melyek szőnyegre sem kerültek, tehát, a melyekre nézve maga a konvent nem is nyilatkozhatott; ez a harczmód, sajátságos voltánál fogva alkalmasabb a győzelemre bármily egyenes és nyílt harcznál. Az említett két egyházkerület hivatalos nyilatkozata megett találhatjuk fel ezen harczmódnak bajnokait és egyuttal azon akadályokat is, melysk a zsinat előtt, valószínűleg akkor is állani fognak, midőn ahhoz minden előmunkálat készen lesz.

Török Pál dunamelléki püspök, és ha nem csalódom, *Mocsáry Lajos*, volnának a zsinattartás ellenzékének kiváló vezérei.

Török Pálnak álláspontja a régi, ismeretes álláspont; ő azon kérdéseket, a melyek fölmerültek, megoldani mind akarja; a tettek heve erősebben lüktet benne, mint akárki másban, a mit mutat az is, hogy kevésbé bizva a zsinat létrejövételében erős kézzel megragadta az alkalmat a középtanodai ügyek rendezéséhez s legalább ezen egy kérdésben kész létrehozni az uniót, hogy midőn az netalán meglesz, elmondhassa: ime, lássátok, az egyházkerületek megalkották az egyetemes tanügyi bizottságot — zsinat nélkül; vegyetek e *formáról* példát és ne sokat beszéljete, midőn az idők eseményei mindenütt tulszárnyalnak, ha nem eszelekesztek! Ő a konventnek is ily módon véli újabb alakulását és egyszersmind ugyancsak ezen konventet elégnek is tartja minden kérdéseink lebonyolításához. Minden, a zsinat ellen felhozott okai tehát, hogy t. i. meg kell lenni előbb a vallásszabadságról, az az egyháznak az államhoz, felekezeteknek felekezetekhez való viszonyáról szóló törvényeknek stb. nem oda vágnak, a hova néznek; mert mindezek szólhatnak ugyan bizonyos szempontokból, az *időszerűség* ellen, de nem a mellett, a hova *Török Pál* elve végeredményében vezet, mely nem más, minthogy *zsinatra* sem most, sem egyáltalában bármikor *nincsen szükség*. Annyira szigoruan és következetesen foly ez *Török Pálnak* a konventhez kötött álláspontjából, hogy részemről csodálkozom is, miért nem ezt proklamálta inkább, a mely az ő valódi, mély meggyőződése (s a melyet ugy a mult évben közölt cikkéből világosan láthatunk, mint a konvent felett néhány évvel folyt vitákból határozottan tudunk és ismerünk) minthogy az *időszerűség* kérdését is nézetkörébe vonva, oly okokkal,

melyek nem saját álláspontjához tartoznak, fogalomzavart támasztott és az övétől egészen ellenkező álláspontnak lett támaszává. Nem igaz-e?

Ime, a mint a *Török Pál* püspök ur cikk-sorozata a mult évben megjelent, a tiszáninneri egyházkerületben azonnal támadt egy erős ellenzék, melynek legkidomborultabb alakja az erős és határozott meggyőződésekkel bíró *Mocsáry Lajos*. — Meg kell jegyeznem, hogy a tiszáninneri egyházkerület karöltve járt a dunamellékivel, midőn néhány évvel ezelőtt a határozatképes konventről volt szó, és akkor egyházkerületünkben, a debreczeni szigorubb jogi álláspontnak, *Mocsáry Lajos* mindvégig határozott híve maradt, tehát ő zsinat nélkül konventet nem akart elfogadni; ime tehát ez az álláspont, mely a *Török Pál*éval merően ellenkező, mely a zsinatot szükségesnek, sőt egyedül jogosítotttnak tartja, magához ragadta a *Török Pál* indokait, egészen más elveknek és nézeteknek érvényre juttatására. Mert nekem ugy tetszik, hogy *Mocsáry Lajosnak* álláspontja az egyházi téren sincs külön válva a politikaitól. És bár részemről megengedem, hogy egyházi ügyeinknek vannak számai, melyek az általános politikával érintkeznek; és bár megengedem azt is, hogy egy politikai vezérferfiúnak következetesen kell ragaszkodni azon elvekhez, melyek egymással bármely téren összeköttetésben lenni látszanak, következőleg, ily szempontból, én meg tudom érteni a *Mocsáry Lajos*, vagy inkább azon ellenzék álláspontját, mely politikailag időszerűtlennek tekinti a zsinatolást, de más részről kimondom mégis, hogy az egyház körébe eső ügyek legelső sorban, mint *társadalmi ügyek* tekintendők; a társadalomnak pedig bármely viszonyok, bármily politikai irányzat mellett is élni, tenni és hatni kell; így tehát azon ellenzéki irány, mely jelenleg azt mondja, nem kell zsinat, mert nem időszerű, akarva, nem akarva, tétlenségre kárhóztatná a magyarhoni ref. egyházat s meglehetne, a mit *Török Pál* óhajt, hogy ne tartassék zsinat, de meg lenne az is, a mit nem kíván, t. i. elbuknék a konventügy is.

Igy találkoztak össze azok, a kik minden kérdést megoldani akartak azokkal, a kik mindenkérdést elodázni akartak a d *g r a e c a s c a l e n d a s*.

Az ellentétes irányú működések az eszmék tisztázására tagadhatlanul nagy befolyással vannak, az igazságot jobban érvényre emelik, mint az egyoldalú vizsgálódások, de a gyakorlati alkotásoknál

legtöbnyire arravalók, hogy a legszentebb ügyet is elbukassák.

De hát bíráljuk meg már most ezen röviden vázolt irányzatokat.

(Folyt. köv.)

Fejes István.

H ó d o l a t o k .

(Vége.)

De igaz, csak most vesszük észre, hogy az aquinói Tamás sorsához hasonló csudafélék majdnem eltérítettek tárgyunktól és majd megfelejtkeztünk arról, hogy Triepel kardinal ur a tudományokat hívta fel a teendő hódolatra és ennél fogva várhatni tőlünk, hogy ne feszegessük az áhitatosságunk privát passióit, hanem szóljunk a tudomány álláspontjáról.

Hol kezdjük? Kire hivatkozunk? A reformátorokra? Ezeket régóta ismeri a szentszék, még sem vette figyelembe szavukat, csak elátkozta. A jelenkori bölcsészetre, államtanra, természettudományra? Emezek nincsenek beavatva a róm. egyház tudományos titkaiba és a szentszék felettük álló, döntő tekintélynek állítja magát. Jó! tudunk segíteni magunkon. Itt van *Pierre des Piliers*, egykori benzés, igen tudományos, alapos eszű férfiú, ki a róm. egyházi tan titkaiba tökéletesen be van avatva; halljuk tőle a felvilágosítást! Olvastunk róla, hogy egy vaspályai utazásakor egy fiatal Abbét egész zavarba hozta a következő közbevetésekkel: „Bocsásson meg Abbé ur, kegyed azt mondja, hogy a jó kath. minőség megszerzésére elegendő, mindent, mit az egyház tanít és parancsol, vak engedelmisséggel elfogadni. De a róm. egyház a „katholikus“ szó értelmét mindig *Szt. Vincent de Lerin* — ki 1180-ban halt meg — magyarázata szerint így fejezte ki: „*Mi minden időben, minden helyen, minden hívek által híve lett.*“ Ennélfogva a pápai csalhatatlanság, az egyház saját tana szerint, a kath. vallás elvei ellen vét; az evangéliumban még sem a pápáról s még kevésbé a csalhatatlanságról tétetik említés. Nagy Gergely is ellenkező nézetben volt s minden püspököt, ki társánál nagyobbak tartotta magát, az Antikrisztus elődének nevezi. A csalhatatlanság továbbá ellenkezik az észszerűséggel, mert a csalhatatlan személyben az isteniséget tételezi fel, mi által a pápa megszűnik ember lenni és az Istenség egy részét képezi, és végre ellentmond a történelmi tapasztalatnak is, miután a pápa sok határozata olyan, hogy a csalhatatlansággal épen nem fér össze. — Azt állítja továbbá, Abbé ur, hogy azok, kik a csalhatatlansági dogma miatt kiléptek a kath. egyházból, ezt azért tették, mert nősülni akartak és Hyacinthe atyát követik, ki ágyasa karjai közül az oltárhoz lép, tisztátalan, istenkáromló misét mondani s kiről fel nem foghatja, hogy ily élet mellett a szent miseáldozatot ünnepelni meri. — De kérem, nem olvastate *Rohrbacher* egyháztörténelmében, hogy az apostolok — Pál kivételével — a püspökök és papok többsége a keresztyénység első három századában és igen sok pap a 4-ik egészen a 10-ik századig terjedő időközben nősek voltak? És bizonyosan azt is tudja, hogy az örmény papok, kik a róm. egyházhoz tartoznak, a pápa beleegyezésével most is házasságot viselnek. Ennélfogva — nézete szerint — az apostolokat és az első keresztyén püspököket és papokat, kiket

bizonyosan szenteknek tart, elátkozza. Ha továbbá Hyacinthe és mind a csalhatatlansági dogma miatt a kath. egyházból kiléptek papok miséit szentségteleneknek és istenkáromlóknak nevezi, okvetlenül az apostolok és az első ker. püspökök isteni szolgálatait is olyanoknak tartja. És a csalhatatlan pápát is elátkozza, ki ily isteni káromlást az örmény papoknál tűr és megenged, és ha az ó-kath. papok nejeit ágyasoknak mondja, úgy az örmény papok feleségei is azok. . . Végre, ha mint állítja, azon mise, melyet oly pap mond, ki egy nő karjai közül az oltárhoz lép, tisztátalan és istenkáromló — kérdem: hány tiszta mise lesz akkor mondva? Vagy sohasem hallotta, hogy a jézsuita atyák, kik a papi növendékek vallásos gyakorlatait vezetik, ezek előtt nyíltan bevallják, miszerint száz pap közül alig találhatik egy, ki a szüziességi fogadalmat híven megtarja.“

A fiatal Abbé, kihez *Pierre des Piliers* így szólott, a legközelebbi állomáson a kocsiból kiugrott oly hevességgel, mintha a sától menekülni akarna. Gondoljuk, minket is Rómából ily hódolatokkal kiutasítanak, intésünkre adván, hogy ily apostolok, mint milyen az idézett benzés, az anyaszentegyházról csak gonoszokat tudnak mondani. Ha tehát másra hivatkozni nem tudunk, ezeket ne bolygassuk.

Reá állunk! Elfordulunk ezen holdsúgár lényű rajongástól és átmegyünk a szentszék realis, világos napfényben ragyogó, történelmi terére. Elrándulunk Spanyolországba; itt található a róm. atyáskodásnak gyújtója. Mit látunk? Eltekintve attól, hogy itt a szent inquisitio 500,000 családot, tehát közel 2 millió embert nyelt el, kkk közül 31,912 élve lett elégetve és hogy eme inquisitionnak utolsó áldozata *Ripoll* nevű tanító, mert a deismushoz szított, mint eretnek 1826. júl. 31-én máglyán halt meg: mi 1867-ig azzal vigasztaltuk magunkat, hogy az emberiségnek emez iszonyú ostora épen oly világhistoriai ábránd volt, mint a boszorkányperek és hogy így egy egészségesebb és míveltebb kor világossága elől örökre sirba száll. Keserűen csalódtunk. Előttünk fekszik *Kaulbach Vilmos* híres képe: „*Arbues Péter egy eretnek családot máglyahálálra ítél.*“ *Arbues Péter*, *Torquemada*, ki egyedül 105,285 személyt ítél el, legbuzgóbb tanítványa és utódja, és az inquisitionnak legvérengzőbb végrehajtója! Ezen *Arbuest*, kinek nevét évszázadok historiai átka terheli, IX. Pius, ki a csudálatos miveletek oly nagy mestere volt, 1867-ben a szentek közé emelte s ezzel a világ arcába vágta azon bizonyítékot, hogy az inquisitio ma is kiegészítő részét képezi a róm. hierarchiának.

Valóban a tudomány alapján sem mondhatunk az „egy üdvözítő egyháznak mást őszinte hódolatul, mint Nagy Constantin császárnak *Acesius*hoz intézett eme szavait: „*Véid tehát lajtorjátat Acesius, és szállj fel egyedül az égbe;*“ annál inkább, mert ismerjük *Gury* jézsuita-páter iszonyatos moraltheológiáját és annak *Keller*-től való megvilágítását.

Addig pedig, míg az „egyedül üdvözítő“ egyház tényleg üdvözül, egész határozottsággal valljuk, hogy a valódi üdvözüléshez nem a szentszék előtti hódolatokat, hanem kizárólagosan csak a tiszta Isten- és embertárs iránti szeretetnek fáradhatlan érvényesítését tartjuk szükségesnek. — És pedig azért, mert mi a szellemi felszabadítás pályáján legnevezetesebb haladásnak ismerjük a reformációt, mely annyit jelent, mint a Krisztus követésével összekötött lelkiismereti kötelesek önkormányzatát; és mely a családban és az egyházban az általános

papságot, a Krisztus által tanított istenfuságot létesítette. — Valljuk, hogy csakis ez uton boldogulhat igazán az emberiség mind egyéni, mind társadalmi, mind vallási tekintetben; mert egyedül így juthat el észszerű önelhatározásra egyedül így fejthet ki áldásos tevékenységet! Végre valljuk és hangoztatjuk, hogy a szentszékkel tudományosan vitatkozni egyáltalán nem lehet, mert áldása a szabadvizsgálódást megöli és az észszerű objectivitást elhervasztja. Ha mi tehát mégis a szentszéknek hódolni akarnánk, akkor meg kellene előbb tagadnunk a világtörténelmet; meg kellene fosztanunk a tudományokat legmagasztosabb igazságaitól és az emberiséget legdrágább kincseitől. Be kellene tanulnunk a régi rómaiak imádságát, mely Horatius szerint e tekintetben így hangzanék:

„Pulchra Laverna!
Da mihi fallere; da justo sanctoque videri,
Noctem peccatis et fraudibus objice nubem.“

Ezt tenni pedig — a kérdéses hódolatokkal szemközt — részünkről, protestánsoktól, kik sem csodát, sem szenteket, sem tudományt ölü indexet nem ismerünk — bűn volna.

Bierbrunner Gusztáv.

A mező-turi ref. gymn. tanárkar véleménye
a legújabb (1879. 17.630. sz.) miniszteri gymnáziumi tanítás tervére s a tiszántúli ref. középiskolai tanáregyesület központi bizottságának arra adott észrevételeire.

Tanárkarunk úgy a miniszteri fentirt tantervet, mint a tiszántúli ref. középiskolai tanáregyesület központi bizottságának arra tett észrevételeit komoly megfontolás tárgyává tevén s előzetes megbeszélés után az 1880. febr. 4-én tartott értekezletén közelebbről és részletesen tárgyalván, nézetünket azok felől röviden következőkbe foglalhatjuk össze

I.

Átalánosságban sikerült munkálatnak tartjuk az új miniszteri tantervet, mint a mely sok szépet és jót tartalmaz, neveléstanilag helyes irányt követ; s gymnáziumi oktatásunk hiányait orvosolni, nem különben az egésztestet kellő összhangzásba hozni komolyan törekszik. Az ily következetes, egy vezérelvtől áthatott s a paedagogia kívánalmainak megfelelő tanmenet a növendékekre csak jóltevő lehet. Így annak behozatalát illetőleg az ahhoz való alkalmazkodást tanügyünk jól felfogott érdekében kívánatosnak, sőt szükségesnek látjuk. Egy van, mit az új tantervben nem helyeselhetünk, azon szomorú végeredmény t. i. hogy a két középtanintézetet, gymnáziumot és reáliskolát, az annyira kívánatos közeledés helyett még inkább eltávolítja egymástól. Tagadhatlanul sokat vitatott kérdés ez; nem is kívánunk cél-talan fejtegetésébe bocsátkozni; de annyit ki kell mondanunk, hogy az elkülönzés előnyére egyiknek sem szolgálhat; s épen erre való tekintetből, ha a tananyag felszaporodása folytán minden kívánalmaknak jelen szervezetében egyetlen középiskola eleget nem tehet, az évfolyamok megszaportásától sem riadnánk vissza.

Azon nehézségekkel, melyek az új tanterv szigorú keresztülvitelében előre láthatólag felmerülnek, meg vagyunk győződve, ismert buzgalmoknál fogva sikeresen megküzdenek a mi felekezeti tanáraink is. E téren vád a szegény, magokra hagyott felekezeti tanárokat, minden nyomorúságos helyzetök daczára sem illetheti. — Ennyit szerénytelenség nélkül kimondhatunk. Hiszszük, hogy most is, midőn a tan-

ügy igaz érdeke kívánja, lankadást nem ismerő szorgalommal s kitarással fogják meghozni az áldozatot fáradtságos munkájok által; így — a mennyire rajtok áll — teljes erejükből igyekezzenek az új tanterv kívánalmainak megfelelni. Szolgáljon ez védekezésül s biztosításul az ezen irányban felvetett kifogással szemben.

De helyeseljük a központi bizottságnak a „Protestáns Hetilap“ f. évi 1. s 2. számaiban ezen miniszteri tantervre közlést tett észrevételeit is; úgy tekintjük azokat, mint czélszerű javító változtatásait, részben pedig viszonyainkhoz szükséges módosításait a kérdéses tantervnek. Átalánosságban azonban még sem szeretnők az ilyen elvet: „az új tantervnek mindazon részét, mely irányelveinkkel nem ellenkezik, el kell fogadnunk“ stb. meghonosítani; e helyett positive meghatározva azt kívánók kimondani, hogy a miniszteri tanterv mindazon részét, miket jóknak, illetve eddigi eljárásunknál jobbakkak, a tanügy elébbvitelét célzóknak stb. látunk, készséggel elfogadjuk. Egyéb tekintetben a központi bizottság álláspontját helyeseljük.

II.

Részletekben, az egyes tantárgyakat illetőleg (megjegyzvén, hogy mi csak az I—VI. osztályok tárgyairól szólunk) észrevételeink következők:

I. *Vallástan* cím alatt a központi bizottság kívánatát, hogy t. i. az minden osztályban hetenként 2—2 órán tanítassék, nemcsak helyén levőnek s jogosultnak, de elengedhetetlennek tartjuk. Épen abban van erőnk, ha jó fiakat adhatunk egyházunknak. De meg neveléstanilag tekintetben is sokkal fontosabb, az összhangzatos lelki fejlődésre sokkal jelentékenyebb befolyásúnak tartjuk, hogysem heti egy órával bármelyik osztályban megelégedhetnénk. Így ama kívánalmat, mely fennálló gyakorlatunkkal különben is megegyez, készséggel magunkévá teszszük.

A vallástan célja, köre, beosztása, mikről a miniszteri tanterv hallgat, a miénkben a dolog természete szerint felvételik. Az eddigi, illetve a tiszántúli tanáregyesület által közelebb javaslatba hozott berendezés jó részben megfelel a többi tantárgyaknak s egyenlő lépést tart azok haladásával. — Az egyháztörténet és hittan egymáshoz helyzetét azonban újból megvitandónak látjuk s a paedagogiai szempontból igaz elvet, a kézikönyv kérdésétől függetlenítenők. Ez irányban a miniszteri tanterv történelmi beosztása is, ha azt elfogadjuk, aligha változtatásra nem utal.

II. *Magyar nyelv és irodalom* cím alatt a miniszteri tervezetben előre bocsátott a) és b) pont, véleményünk szerint nem meríti ki teljesen e fontos tantárgy célját. — Hiányzik abból a leglényegesebb mozzanat: az erkölcsi, szépészeti s nemzeti érzék fejlesztése; „a magyar nyelv tanításának — mondja helyesen az „Átalános utasítás“ című javaslat — legjelesebb célja, hogy a nemzeti érzületet és gondolkodást, a mint megnemesülve, erkölcsösítve, irodalmunk örökbecsű lapjain jelentkezik, átörökítse a jövő nemzedékre. — A célban e mozzanatot határozottan kifejezni kívánók.

Az I-ös osztály számára a min. tantervben ajánlt 6 órát, a mennyiben itt e tantárgynak a történettantást is elő kell készíteni, meghagynók, ugyanezt kívánván még inkább a központi bizottságnak a *latin nyelv* cím alatt a növendékek nyelvtani ismereteinek hiányos voltára célzó

észrevételek is. Hasonló indokból a *II-ik osztály* óraszámát is 6-ra emelnék. Különböztetve erről bővebben a *történelem* cím alatt szólándunk.

Az „Elbeszélő prózai és költői olvasmányok“ felvételét helyeseljük; részleteiben azonban a klasszikus mythus-féléket lehetőleg korlátozandóknak, sőt a *II-ik osztályból* egészen kihagyandóknak véljük. Azokkal a latin olvasmányokból ismerkedjék meg a tanuló. A magyar nyelv szolgáljon itt az alsóbb osztályokból kimaradt magyar történelem pótlására. Erről is részletesebben alább szólándunk.

A *III-ik osztály* tananyagában a *hangsúlyos vers ismertetését* csakis olvasás közben ejthető egyszerű rámutatással, a gyermek természetes nyelvérzéke szerint tartván itt kivihetőnek (a mint a „*Részletes utasítások*“ című javaslatban is érintve van), a tananyag kijelölését ehhez képest módosítanók. Az óraszámot pedig alább következő indokból 5-re emelnék. Hasonlóképpen a *IV-ik osztály* tananyagában a *mértékes vers ismertetése* után, a mennyiben a verstan az *V. osztályban* szinte előjő, ki tennők ezt: *csak alkalom szerint*. Vagy általában részletes utasítással óhajtánánk kapcsolatba hozni az egész tantervet.

A *VI-ik osztály* tananyagában valamely magyar drámát is felvennék a költői olvasmányul s tárgyalásul ajánlottak között.

A *szavalást* legalább még az *V. osztály* tananyagához beszámítanók, a mennyiben épen itt foglalkoznak a tanulók azon költői művek taglalásával, melyek szavalása köztük kedveltebb, de egyszersmind nehezebb is. A helyes felfogás, szélsőségektől megóvás stb. szempontjából kívánatos még rájuk nézve a közvetlen tanári vezetés.

Egyéb tekintetben e nevezetes tárgy beosztásánál, még inkább az egyes kijelöléseknél — az alapul felvett tanterv lényegének megtartása mellett — több ponton célszerű módosítások történhetnek. (Vesd össze az erdélyi ref. tanárok sepsi-szent-györgyi értekezletének jegyzőkönyvében elfogadott tervezettel.)

III. IV. *Latin és görög nyelv*. A célban világosan kifejeznők még azt, hogy általok a tanuló általános erkölcsi s szépiészeti érzéke, műízlése fejlesztessék s eszmékben gazdagíttassék.

Bármennyire érezzük is e tárgy fontosságát, mint a mely jövőre is összes gymnáziumi oktatásunk középpontja marad, mindazáltal úgy az *I.*, mint a *II. osztályban* arra 6—6 óránál többet fel venni nem kívánunk. Nemcsak azért, mert úgy felekezeti, mint állami közös szegénységünk miatt gymnáziumainknak még jó ideig több másnemű intézetet (elemiiskolák felső osztályait, felső nép- s polgáriiskolát stb.) kell pótolniok s növendékeink nagy része a központi bizottságnak a *természetan* cím -alatti hivatkozása szerint is gymnáziumi pályáját a *III. IV. alsó osztálylyal* berekeszti, így azokra nézve is a latinból netalán meggazdálkodható óra más tantárgynál célszerűbben értékesíthető: hanem azon szempontból is, hogy bármely tantárgyra a tanulási kedv, odaadó figyelem ébrentartása végett, épen az alsó osztályokban naponként egy óránál többet fordíthatónak nem tartunk. Annyival is inkább, mert a magyar nyelvre fordíthatni ajánlt idő (6 óra) elégséges arra, hogy a netalán tapasztalt nyelvtani ismeretek hiánya kipótoltassék, a sikeres és összhangzatos haladás kedvéért, az alsóbb osztályokban

mindenesetre elengedhetlen kellék levén, hogy a magyar s latin nyelvet egy tanár tanítsa. — Alapos magyar nyelvtani ismeretek mellett pedig, meggyőződésünk szerint, a latinra 6—6 óra a két alsó osztályban is elegendő. A tantervben s a központi bizottság által a *II. osztály* számára ajánlt 7-ik latin óra fordíttassék itt is a magyarra, mire alábbi hivatkozás szerint ott szinte nagy szükség van.

A nyelvtannak „megfelelő és tárgyi tekintetben is érdeklő olvasmányok alapján“ tanítását, mint helyes pedagógiai kívánalmat elfogadjuk. A klasszikus mythusokkal, hős történetekkel lehető megismertetést legtermészetesebben épen ezen olvasmányok feladatává tesszük. — A *III. s IV. osztály* olvasmányát illetőleg a központi bizottság nézetét osztjuk.

Többiekre nézve úgy a latin és görög nyelv, mint a *(V.) német nyelv* tananyagára s óraszámára tett észrevételeket helyeseknek tartjuk.

(Vége köv.)

Nagyfiszteletű szerkesztő ur!

Móttó: Omnis hominis est errare,
nullius nisi insipientis in
errore perseverare.

A minap Sz. barátommal menvén, hazai dolgokról beszélgettünk, egyet-mást, mint általában szokásunk. — Hisz miért is küldené ki a haza az ő fiait külföldre egyébert minthogy tanulmányozza a szokásokat, életet stb. s azokat a hazai viszonyokkal összehasonlítván s ha azok jobbak, hazájának hasznára értékesítse.

Ilyen beszélgetésben voltunk épen mi is, midőn Sz. barátom egy halottas kocsit meglátott az utcán, a mi természetesen a temetésre irányozta beszélgetésünket.

— Ej, mond Sz. barátom, de szeretném látni, hogy hogyan temetkeznek ezek a skótok!

— Ugy mint nálunk, válaszolám, s mint mindenütt az evangélikus keresztyéneknél.

— Jaj dehogy úgy uram, mondá Sz. barátom, nálunk nagyon furcsán bánnak a szegény halottal, különösen nálunk egynehány város- s faluban, tudom el sem hiszi, ha elmondom.

— No, no talán még sem lesz az olyan szörnyű, mondom, kérem beszélje el, hogy milyen az a temetés?

— Legelőször is, mondá elmegy a kántor a gyermekekkel a halottas házhoz, hol el kezdenek irgalmatlanul visítani és visítanak mindaddig, míg a halottat ki nem hozzák az udvarra. A halott után kijönnek a sírátkozó asszonyok. Ha ilyen nincs a családban, akkor fogadnak egy véka buzáért vagy azért a miért, természetesen az a főkérdés, hogy mennyi sírás kell; több sírásért többet fizetnek, kevesebért kevesebbet. Ezeknek a sírató asszonyoknak azután a kötelességök rettenetesen jajgatni, mert az nem is halott, a ki felett nem sírátkoznak annyira, hogy felverjék az egész utcát s hogy könnyeik ki ne apadjanak, gondoskodik a halottas ház ugynevezett síratatóról és ez a búcsuztató, mit a kántorok — néhol tanítók — zengedeznek ékes rigmusokban. Ez a búcsuztató aztán szinte lehet rövidebb vagy hosszabb, már a szerint, a mint a halottas ház erszénye nyulik, ha nagyon nyúlik, akkor aztán a

búcsuztató is hosszabbra nyúlik, néha még a hetvenhetedik szomszédig is elnyúlik ékes rigmusokban, mint p. o.:

, Isten veled hát már elköltözött lélek,
Egy fedél alatt már veled én nem élek,
Szívemet a nagy búbanat hasogatja,
S szemem könyzápóra koporsód áztatja,
Zajjal telt panaszom felhat az egekre,
Isten veled tehát, Isten mindörökre!“ stb.

Csak az a fő, hogy minél több szivrepszető, könnyhulató, magasztaló, dicsérő szavak legyenek benne; mert az nem is jó, a melyen a sirató asszonyoknak nem lehet keservesen, nagyon keservesen sirni, jajgatni s jajveszékélni s nem jó az, hol a halott — volt bár a legfeketébb lélek — az ártatlanság hófehér ruhájába nincs felöltöztetve s kántoraink kitűnő, finom ízléssel bírnak az efféle öltöztetéshez.

Aztán némely helyre kiviszik a papot is; és az mond egy imát s néhol egy prédikációt s ezzel ismét a kántor veszi át a halottat s kíséri ki a temetőbe; a sirnál újra egy rigmussal jó segítségére az elköltözöttnek, vagy jobban mondva a sirni akaróknak, hogyha ne talán tán volna még valami kiöntenteni valójok, hát azon kiönthessék.

Eddig tart Sz. barátom elbeszélése. Az egész bámulattal töltötte el szívemet, noha az ilyenforma czeremonia nem ismeretlen előttem; mert láttam én ilyeneket Magyarország katholikus s görög kath. lakosai közt is. — Külföldön való tartózkodásom óta láttam hasonló ferdeségeket s ízetlenséget az oláhoknál, a hol a halottat a legújabb divat szerint felöltöztetik, sőt még gyűrűt is tesznek az ujjára és egy nyoszolyára fektetve, kalácsal s pogácsával körülrakva hordozzák az utcákon, elől hátul egy nagy sereg, többnyire olvasni nem tudó paptól kísérve; ezek aztán imádkoznak a temetőig, míg a rokonok jajgatva és sirva rézpénc darabokat szórnak az utcán, melyen aztán az utzagyererek iszonyuan összegubajkóznak. Már a ki bírja, az marja, mint a példabeszéd mondja. Hasonlóan tesznek az örmények Kis-Ázsiában és a görögök Konstantinápolyban.

Hanem ezen népeknél nem csuda, hogy még ily középkori s pogány szokásokat talál az ember, mert ők életüket nem Isten szent parancsolatai szerint szabályozzák, nem az Ur Jézus szent evangéliumának világosságától vannak áthatva, hanem még az ő, bűnös ember ferde tetteit művelik.

Volt alkalmam mind ezen két irányt látni s megítélni. A kath. s görög kath. temetésekről lehetne írni sokat, akár egy egész könyvet. Ellenben, ha szives olvasóm azt kérdezed tőlem, hogy mondjam meg, hogyan temetnek a német, helvét, svéd, norvég, dán, holland, angol és skót református népek, azt két, három szóval tökéletesen elmondhatom.

Ha egy családnak valamely tagja jobb létre szenderült, bejelentik azt a papnak, ki aztán eljön a halotthoz s a rokonok és jó barátok társaságában mond egy imát, különösebb esetben egy kis beszédet s ezzel eltemetik a halottat. Ime ez az egész temetési eljárás, minden evang. ref. népnél.

Én Magyarországon ugyan igen sok protestáns temetést megfigyeltem, de sehol se láttam éneklő gyermekeket, sirató asszonyokat és könnyfakasztó búcsuztatókat s Sz. barátom egész temetési elbeszélését eleinte csak mesének tekintém s mosolyogva mondtam neki, hogy ez hihetetlen. De ő komolyan állítá, hogy van ilyen temetés Magyarországon, hanem tevé utána biztatólag: hála Istennek nem igen sok, legfőlebb is két vagy három helyen és itt is szűnő fél-

ben van, a mennyiben egy kissé finomabb ízlésű s műveltebb egyháztagjaink már maguk is irtóznak az ilyen ízetlenségektől s mindinkább a más városok egyszerű temetéséhez tartják magukat. S így erősen reményem, hogy ezen csúnya s ref. néphez nem illő szokás minél előbb megszűnik, ha erélyes, józan s nemes ízlésű egyházférfiaink komolyan ellent állnak az ily esztelen középkori szokásoknak s erős reményem, hogy az Isten győzelmet ad nekik s egyszerű biblia szellemű temetési eljárást fognak behozni.

Szives olvasóm! Engedd meg, hogy Sz. barátommal a temetésről tartott párbeszédemből néhány megjegyzést tegyek, azaz hogy jelezzem azt:

1. mint bibliaellenest. Az egész bibliában nem találunk oly temetési czeremoniákat.

2. mint kizárólágos szokást a többi protestáns hittestvérek evangélium szerinti szertartásaitól egészen különbözőt, mely inkább a katholikusok, örmények s görögök s más nem prot. népekkel áll egyenlő fokon, mint az evangélium által áthatott népekével.

3. míveltségi szempontból, mert az ily czeremoniák nem nagy míveltségre mutatnak, azt bárki is bevallhatja, a kinek a míveltségről egy kis fogalma van.

4. közzgazdászati szempontból, azaz hogy az ilyen czeremoniák sok pénzbe kerülnek, mi sokkal jobb s nemesebb czélokra fordíthatott volna.

Mindezen pontokat összevéve s megfontolva, bátor vagyok a szives olvasónak következő temetési eljárást ajánlani:

A család, melynek köréből az Ur egy tagot magához hitt, ne siránkozzék és jajgasson, mert azzal a bajon már segíteni nem lehet, hanem nyugodék meg Istenben, mondván Jóbbal: „az Ur adta, az Ur elvonta, áldott legyen az Ur neve!“ és hűja el a lelkész, a ki elmondja a halotti imát — nagyérdemű személyeknél egy beszédet is — s aztán a halottat csendesesen eltemetik, ez evangéliom s protestáns keresztyénhez méltó eljárás, a mely a halottat jobban tiszteli s kevesebbe kerül. Ha épen pénzt akar költeni, hogy a halott iránt hálát mutasson, sokkal díszesb lesz, hogy ha azt az összeget, melyet a sirató asszonyok, az éneklő gyerekek s a búcsuztató kántor számára szánt, a helység szegényei s árvái közt osztja el, vagy pedig valami hasznos egyházi vagy iskolai alapítványt teremt az elhunyt emlékére. Így aztán, kedves atyafi több barátot szerzel magadnak, többen fogják tisztelt emlékezetben tartani a kedves elhunyt személyét, de mindenesetre ellenségeid s irigyeid száma kisebb lesz, mint mikor az a fület s lelket sértő úcsuztató volt divatban.

Isten veled, kedves olvasóm! s adja az Ur, hogy minél előbb azt halljam, hogy már a magyar református keresztyének is egyaránt, úgy temetnek, mint az egész világ művelt ref. népei.*

Edinburgh, 1879. december 6.

Sagi Emil, ref. lelkész.

PÁLYÁZAT.

A boldogemlékeztű Nagy József kegyes alapítványából az 1879. évről oda ítélendő 500 frtos ösztöndíjra pályázat nyittatik. Mely pályázatnál megkivántatik, hogy:

* Épen a „temetési szertartások“ című czikkem folyamában vett ezen czikket tárgyam szempontjából jónak láttam közzé tenni.
S z e r k.

1. Az illető pályázó magyar, reformált vallásu, s a felsőbb tudományokat a debreczeni főiskolában végezte legyen.

2. Kitűzött pályájának a lelkészi vagy tanárinak kell lenni.

3. Szükséges, hogy a bölcsészeti s hittanszaki tudományokon kívül a latin nyelvben annyira jártas legyen, hogy a római classikus írókat jól értse, mit hogy jól ért, ugy azt, hogy a görög nyelvtanból kitűnő osztályzata van, érettségi bizonyítványával kell igazolnia.

4. Megkívántatik pályázótól, hogy az élő nyelvek közül a német nyelvet teljesen értse és folyékonyással beszélje; a francia nyelvben is bírjon oly előkészülettel, hogy a könyveket jól értse. Ez utóbbiakra is elengedhetlen szabályul tűzeten, hogy ezek is illetékes és tekintetbe vehető bizonyítványokkal igazoltassanak.

Az ekképen felszerelt — máskép figyelmen kívül hagyandó — pályázati kérvények folyó évi april hó 10-ig Révész Bálint püspök és alapítványi bizottsági elnök urhoz lesznek betérjesztendőek.

Debreczen, 1880. márcz. 2.

Tóth Sámuel,
bizottsági jegyző.

Botránys kivégzés.

Városunkban a mult napokban (febr. 18.) egy rablógyilkos végeztetett ki kötél által. Nem akarom még csak megérteni sem a halálbüntetés elvi nagy kérdését, de annyi bizonyos, hogy ha a kivégzés egyszer törvényes uton elrendeltetett, annak végrehajtási módjának lefolyásának olyannak kell lenni, mely a megbotránkoztatást lehetőleg kerülje.

A kivégzést elrendelő törvényes hatalom, akár polgári, akár katonai legyen az régi szokás szerint az egyház illetőleg a pap közreműködését szokta igénybe venni abból a czélből, hogy az elítélt bűnbánását ezközölje, lelkét a halálra előkészítse, és általában olyan érzelmeket ébresszen benne, melyek azon iszonyu helyzetben a lélek sötétségébe még valami vigasztaló fényt gerjeszteni képesek legyenek. Ez annyira fontos, hogy ha az elítéltnél, akár a papnak akár a halál közelségének ilyen érzelmeket felébreszteni nem sikerül, a halálbüntetés csak nyomoruságos megtorlássá válik. Vannak kétségtelenül olyan bűnösök (megjegyzem, hogy itt én csupán gonosztevőkről és nem mindenféle elítéltekről szólok), kik a megbánásnak kevés vagy semmi jelét nem adják, de az emberi természet belső és örök törvényei és az ide vonatkozó statisztikai adatok bizonyítása szerint a vallás és a halál közelsége a legmakacsabb lelket is a legtöbb esetben meglágyítja.

Van egy másik szintén régi szokás a halálra ítéltéknél, hogy t. i. a siralomházban töltött idő alatt az elítéltnak utolsó kívánságai lehetőleg teljesítetnek. Ha ez óvatosan és mértéktartással eszközöltetik, még ebben is lehet némi humanitást és megengedhetőt találni; a szerencsétlen halálra válandó búcsut vesz a társadalom és az élet örömeitől, és az iránta nyilvánuló emberi részvét eszébe juttatja azt, hogy ha az ember sem hagyja el teljesen ember-társát, még ha a leggonoszabb bünt követte is el a társadalom ellen, miképen hagyná el teljesen a könyörülő Isten?

A törvénynek azonban kötelessége örködni a felett, hogy az elítéltnak — legalább az utolsó órákban — módjában ne legyen magát olyan lelki állapotba helyezni, a melyben fogékonysága a bűnbánat és lelkiismeret szava és a vallás vigasztalásai iránt fel nem ébredhet vagy elnyomatik. A társadalomnak pedig joga van a törvénytől megvédeni azt, hogy a kivégzés módozatai által erkölcsi érzülete meg ne sértessék. És ha az elítélt kezébe nem adnak töltött fegyvert akkor midőn *végző utján van*, bizonyára nem volna szabad pálinkás üveget sem.

És mi történt febr. 18-án? Az elítélt, oldalán a pappal, a katonaság és roppant néptömeg között gyalog menve, a másfél órai ut alatt megszűnés nélkül szivarozva eregette a bodor füstöket és a mi legbotránysosabb, egy pár helyen, nevezetesen a „Bika“ vendéglő előtt az egész menet népség, katonaság megállott, hogy a szivarozó elítélt sziverősítőül egy üveg pálinkát igyék, a mit neki a vitéz örmester engedelmével a korcsmából ki is hoztak. — Valóban az ilyen visszataszító látvány és már csak a pap, a vallás szolgálójának jelenléte miatt is ellenkezik azon figyelem és tisztelettel, a melyet a katonaság a vallás és az egyház iránt tanusítani szokott és tanusítani köteles. Vagy talán a protestáns vallású pap iránt nem szükséges ilyen tanusítani? De visszataszító látvány magasabb emberi és erkölcsi szempontokból is. Egy rablógyilkos szivarozva és bepálinkázva a törvény oltalma alatt! — Példaadásnak is igen megható!

Kisújszállás, 1880. márcz. 2.

Igen tisztelt szerkesztő ur!

A tiszántul református középiskolai tanáregyesület évkönyve 1879/80. kezünkbe jutott. Ebben némely hiányokat találtam iskolánkat illetőleg. Ha becses lapjában e hiányok kijavíthatók: kérem azokat kiigazíttatni.

A négy rendes tanár fizetése 700—700 frt, ezután hiányzik: „segédtanár Pólya Mihályé 600 frt.“

Ösztöndíj van három, u. m. az Illéssi Jánosféle 1000 frt, a Nyitrai Istvánféle 100 frt, itt hiányzik a Lovasi Szakál István alapítvány 1000 frt, ez a harmadik.

Koncz Lajos tanár Kisújszálláson nem 1853. mint közölve van, hanem 1863. óta.

Ezeket találtam hiálynak iskolánkat illetőleg.

Szíves bizodalommal vagyok őszinte tisztelője

K. Hajdú Lajos,
j. é. igazgató.

Adakozás.

1. *Néhai Nyiri Péter esperes emlékére* adakoztak Debreczenben: Laky Lajos egyházmegyei tanácsbíró 10 frt; Liszka Nándor 2 frt; Kassay Sámuel 2 frt; Menyhárt János 2 frt; Balogh Ferencz 1 frt; Kovács Sándor 1 frt; Tóth Ferencz 1 frt; Körössy Sándor 1 frt; Kallós Lajos 1 frt; Tóth Sámuel 3 frt; akadémiai tanárok.

2. *A bél-zeréndi ref. lelkész és tanító részére* a tiszaroffi egyház 5 frt 50 krt adományozott.

3. *A körösvölgyi árvizkárosult egyházak és egyh. hitrokokok javára*, az utóbbi küldemény közlése óta 385 frt 38 kr gyűlt a békés-bánati ref. egyházmegyéből, és pedig a nagyzeréndi egyház részére: 64 frt 20 kr; a fekete-gyarmati egyház részére: 128 frt 40 kr; a bél-zeréndi lelkész részére: 76 frt 40 kr; a bél-zeréndi tanító részére: 52 frt 18 kr.

Ez összeghez járultak: a h.-m.-vásárhelyi egyház gyűjtése: 291 frt 38 krral; T. Kovács Ferencz e.-m.-i tanácsbíró gyűjtése H.-M.-Vásárhelyről (T. Kovács Ferencz 30 frt, Kovács Ferenczné Küry Teréz 20 frt, Nagy A. János 10 frt, Nagy A. Jánosné Mucsi Mária 5 frt, Dobosi Lajos 10 frt, Balogh Soma 1 frt) 76 frttal; a szent-andrási egyház gyűjtése: 18 frttal.

Az 1-ső, 2-ik és ezen 3-ik küldemény összege: **1194 frt 42 kr.**, mely összegben a h.-m.-vásárhelyi kegyadomány 578 frt 38 krt tesz.

A nemes szívű adakozóknak általam hálásan vett kegyadománya mai napon az egyházkerületi pénztárba be-
küldetett.

Körös-Tarcsa, 1880. febr. 28.

Szabó János,
esperes.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

Gyász hírek. BORSÁNYI BORS JÁNOS nyug. ref. lelkész végelgyendülésben 1880. márcz. 1. napján d. u. 3 órakerületének 81-ik évben bevégezte földipályáját s márczius hó 3-ik napján délután az őt sok viszontagságai, keserves fáradalmi után megnyugtató sirba letétt. Egy igen szép jellemű, ritka kedvességű öreg lelkész és embert vesztettünk benne. — KOVÁCS JÁNOS badalói ref. lelkész s a beregi egyházmegye nyugalmába lépett esperese ez évi febr. hó 27-ik napján reggeli 6 óraker szívszélhűdésben meghalt életének 59-ik évében; hült tetemei febr. 28-án tétettek örök nyugalomra. — Ezen két derék elhunyt lelkésznek bővebb nekrológiát szívesen közölnék s ilyennek beküldésére az illető ismerősöket fel is kérjük.

Nagy Lajos mike-pércsi ref. lelkész előfizetést hirdet a „Magyar ref. vallású presbyterek könyve“ című műre. Terjedelme 2—3 nyomott ív leend. ára 30 kr. Az előfizetések a szerző lakásán (M.-Pécs, u. p. Debreczenben) márcz. 20-ig fogadtatnak el. A tiszta jövedelem 15%-a a debreczeni ref. főiskolában levő szegény tanulók segélyezésére fordítatik.

A magyar protestáns egyháztörténelem irodalmáról. a főbb írókról, részlet- és kor rajzolókról, kiadványokról, kéziratokról, gyűjteményekről, a létező készletről, a hiányokról és a teljesítést váró feladatokról, összefüggő munkát irt Balogh Ferencz debreczeni hittanár, összefoglalván a lefolyt 300 évről 50 főbb író életrajzát, koruk festését, irodalmi műveik ismertetését, Skariczától (1578.) Révész Imréig (1878.); a magyarul irt irodalmi-történelmi dolgozatot angolra fordította Alexi Gusztáv magyar születésű presbyteriánus lelkész Uj-Yorkban Leeds Vilmos segélyével, végül átnézte szerző s a napokban küldte be az angolra tett szöveget (4-édrét 106 lap) kéziratban Oswald Dykes hittudor és presbyteriánus lelkészhez Londonba, a ki fogja azt más ref. egyházakból érkező hasonló célú dolgozatokkal betervezni az egyetemes presbyteriánus (2-ik) nagy gyűlés elé Philadelphian. Az első nagy gyűlés Edinburgban (1877.) nevezett volt ki egy történelmi bizottságot. Ennek folytán iratott idézett mű is, s ezzel B. F., mint a magyar-honi ref. egyház volt képviselője az edinburgi nagy gyűlésen 2-ik és végső megbízatásának is eleget tett. Az őt világrészből, a presbyteri egyházalkotmány elvét valló ref. hitfelekezetek kebeléből egybejövendő nagy gyűlés előtt két mű fog ismertetőleg bizonyosságot tenni a magyar protestáns egyház irodalmi 3 századbeli alkotásokról.

A nazarénusok B.-Csabán is kezdenek hódítani. Az apostolok Orosházáról és Vásárhelyről származtak és először a szőlőkben toborzottak hiveket, de ma már a városban a szegényebb sorsuak között is hódítgatnak. Az áttérők eleinte titkolóznak, de midőn megszokják a rokonok és barátoktól származó gúnyt és megrovást, nyíltan bevallják áttértöket.

Megjelent füzetek: 1. „Magyar Prot. Egyházi és Iskolai Figyelő.“ Szerkeszti és kiadja Czelder Márton. A II. évfolyamból megjelent két füzet. Az I. füzet tartalma ez: 1. A keresztyén vallás és a bölcsészet. Dr. Heissler Józseftől. 2. Biblia és természet. Pápai Imrétől. 3. Mutassuk meg hitünket cselekedetünkben. E czim alatt a szerkesztő evang. testvéreink gyámintézetének szabályaiból közöl né-melyeket. 4. A ki nem jár a hitetlenek tanácsán. Költemény Kiss Józseftől. 5. Utiemlékek. (Folytatás.) Láng Adolftól. 6. Egyháztörténelmi adalékok. 7. Belföld. 8. Külföld. 9. Könyv- és lapszemle. 10. Néhai L. Tóth Mihály debreczeni tanár emlékezete. 11. Szeretetadományok felmutatása. — II. füzet tartalma: 1. A ker. vallás és a bölcsészet. (Folytatás.) dr. Heissler Józseftől. 2. Biblia és természet. (Folytatás.) Pápay Imrétől. 3. Történelmi adalékok. 4. Missziói közlemények. Láng Adolftól. 5. Ének-szerzők éleletrajza. Kálmán Farkastól. 6. Külföld. 7. Könyv-és lapszemle. stb.

2. *Evangeliumi lelkészi tár.* Szerkeszti és kiadja Czelder Márton. Főmunkatársak: Láng Adolf és Gulyás Lajos. Eddig ez évben megjelent az I. és II. füzet. Egyházi beszédeket irtak e füzetekbe: Czelder Márton, Medgyes Lajos, Láng Adolf, Gulyás Lajos, Fördös Lajos, Hörk József, Nagy Lajos magyarátádi ref. lelkész.

3. „A magyar-honi prot. középiskolák és a főfelügyelet kérdése.“ Irta Jeszenszky István. Budapestben Kókay Lajos könyvkereskedésében kapható. Ára 40 kr.

4. A „Magyar paedagogiai szemle“ I. II. fürete megjelent. Szerkeszti Rüll József. Előfizetési ára e folyóiratnak egész évre 2 frt 50 kr, mely a „M. P. Sz.“ kiadóhivatalához (Budapest, iskolai könyvkereskedés. Stációutca 9. sz.) küldendő. A megjelent két füzet igen élénken, érdekesen van szerkesztve, mindenik füzet egy-egy kitűnő tanférfi arcképét s életrajzát is hozza. Addig is míg kis terjedelmű lapunkban bővebben szólhatnánk e folyóiratról, ajánljuk olvasóink pártolásába.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **Jóó István.**

Főmunkatárs: **Tóth Sámuel.**

KÖNIG RUDOLF lelkésznél

Budapesten, (Váci-ut, 76. sz. a.) kaphatók:

BIBLIAI KÉZIKÖNYV,

kalauzul a szentírás tanulmányozásához. Irta **Dr. Angus József.** — Lelkészek és theológiát tanulók számára. Magyar fordításban 46 ív. Angol vászonkötésben 3 frt 80 kr.

Krisztus és az Irás.

Irta **Dr. Saphir Adolf.** Angolból fordította Győri Vilmos. 1879. Angol vászonkötésben 60 kr.

FRIGYES KATONA.

Elbeszélés a reformáció történetéből. 1880. Vászomban kötve 60 kr.

Minden küldemény utánvét mellett bérmentve küldetik Budapestről.